

B ÜNTETŐTÖRVÉNYKÖNYVEINK MÓDOSÍTÁSÁHOZ.

— Második közlemény. —

IV. Büntető-törvénykönyvünk mindjárt hatályban létének első idejében többféle kifogás és támadás tárgya volt. Ezeket különböző okok idézték elő.

Eltekintve a törvénykönyv tervezőjével szemben táplált, egyéni érzésekre visszavezethető személyi okoktól, ilyen tényező volt jogászságunknak és a jogi reformok által érintett közvéleményünknek az a conservativismusa, mely minden nagyobb változás, minden jelentékenyebb reform életbeléptekor azonnal a legkeserűbb panaszokban tör ki és az új jogforrásnak, mely aztán évtizedekig (például a büntető törvénykönyv több mint húsz éven át), változatlanul marad hatályban, nemcsak fogyatkozásait túlozza, hanem egyenesen abszurditását, sőt keresztülvihetlenségét hangoztatja.

Ezenfelül magisztraturánk tagjai között még ma is erős, két évtized előtt pedig épen túlsúlyban volt az a felfogás, mely irtózik a tételes jogi szabályozástól és minden jogforrásnak egyedüli ideáljaként a »prudens iudicis arbitrium«-ot tekinti.

E vélemény követőivel szemben épen az anyagi és az alaki büntetőjog terén könnyű volna felvenni a keztyűt.

Semmi sem könnyebb, mint kimutatni azt: mekkora veszedelmekkel jár nemcsak a jogegyenlőség, hanem az igazság szempontjából is, ha a bűncselekmények tényálladáki ismérvei és büntetése nem a törvényben vannak meghatározva, ha ennél fogva két egyén közül, kik ugyanazt a cselekményt követték el, az egyiknek a bírója megengedett cselekményt lát, a másiké ellenben súlyos büntetést állapít meg; továbbá hogy mily nagybaj, ha a személyes szabadság megszorításának, illetőleg elvonásának feltételei vagy a vádlónak, a terheltnek, a sértettnek és a magánfélnek perjogi hatásköre nem a törvényben van szabatosan és mindenkire egyenlően megállapítva, hanem a különböző tanácsok

változó tagjainak egyéni vélekedéseitől vagy a folytonosan ingadozó judicaturától függ.

Valósággal megszokhattuk már Magyarországon, hogy valamely codex hatályba léptének első idejében jóformán kizárólag a fogyatkozásokat szokás hangsúlyozni és legalább a praktikusok többsége nem akarja elismerni, hogy a fogyatékos rendezés is sokkal előnyösebb a jogszolgáltatásra, mint a jogbizonytalanság, az ingadozó judicatura és a chaos.

Ha nem osztjuk is azonban a büntető törvénykönyv első ellenzékének elvi álláspontját és ha az újításnak, illetőleg az új törvény átmeneti nehézségeinek tudatától, valamint a személyes érzésektől is függetlenül vizsgáljuk törvényhozásunknak ezt az egyik legjelentőségtebb alkotását, a fentebb (I. alatt) kiemelt előnyök mellett is fel kell ismernünk, hogy büntető törvénykönyvünk magasztalói sokszor és sokban túloztak és hogy számos fogyatkozást is meg kell állapítanunk.

Méltán éri büntető törvénykönyvünket az a gáncs, hogy nem vette kellő figyelembe a különleges magyar viszonyokat és a magyar nép jogfelfogását és e részben különösen elmaradt fényes emlékü elődjétől: 1843. évi javaslatától, melynek tekintélyét és népszerűségét különben semmi magyar törvényhozási alkotás nem fogja többé soha elérni. Sem akkora önzetlenséggel és egyszerűséggel, sem akkora államférfiúi tehetséggel, látókörrrel s az általános nagyrabecslésnek és ragaszkodásnak akkora nimbusával, mint a minővel *Deák* Ferencz és nagyérdemű munkatársai az 1843. évi javaslatnak az anyagi jogra vonatkozó részét kidolgozták, nem fog Magyarországon a törvényelőkészítés terén senki sem működni. És az 1843-iki javaslatnak ezek a legjobb ajánlói adják részben magyarázatát annak, hogy büntető törvénykönyvünk tervezete, a mennyiben előzőjétől — pedig sokszor a tudomány haladása által igazolt módon — eltért, nem volt, nem lehetett népszerű. Büntető törvénykönyvünknek és minden utódjának egyik fatuma lesz, hogy az összehasonlítás evvel a nagyemlékü, sőt a tekintélynek és népszerűségnek dicsfényével körülvett törvényelőkészítő munkálattal hátrányukra fog kiütni.

A párhuzamtól eltekintve sem tagadható, hogy büntető törvénykönyvünk tervezetének készítője egyes fejezeteket és egyes intézmények szabályozását teljesen elhibázta, illetőleg azokat egészen téves kiindulási pont alapján építette fel. Példák erre a fiataalkorúakra vonatkozó rendelkezések, a magánindítvány és magánvád egészen elütő intézményeinek összezavarása stb.

Nem sikerült büntető törvénykönyvünknek a büntető törvényhozás azon legnehezebb feladatát sem megoldani, hogy a jogsértések súlyához mért megfelelő büntetéseket állapítson meg. A büntetési tételekben és a mellékbüntetések megállapítása körül törvényünk számos rendszertelen és visszás rendelkezést tartalmaz. A gyakorlati alkalmazás bebizonyította a törvénykönyv egyes részeinek túlszigorát, más olyan visszaélésekkel és üzemekkel szemben pedig, melyek szintén megtorlandóknak mutatkoznának, jogosult az a kifogás, hogy törvényhozásunk elmulasztotta a megfelelő megtorló intézkedések megtételét, illetőleg hogy igazolatlanul enyhe.

Méltán éri *törvényhozásunkat* az a gáncs, hogy olyan büntetési rendszert állapított meg, melyet — a mint az 1878: V. törvényzcikk 52. §-ának rendelkezéséből kitűnik — maga sem akart komolyan végrehajtani. Ehhez járult az a rendkívüli sajnos körülmény, hogy büntető törvénykönyvünk büntetési rendszere — főleg pénzügyi, részben más okokból is — több, mint két évtizeden át sem volt végrehajtva, a büntetés végrehajtására, valamint a börtönügyi viszonyokra vonatkozó számos kérdés pedig megfelelően nem szabályoztatott. (Erről bővebben alább VII. alatt.)

V. A büntető törvénykönyvek módosításának előmunkálatait Fabiny Teofil igazságügyminister indította meg, 1888. május havában véleményt kívánván az akkori legfőbb igazságügyi hatóságok főnökeitől és néhány szakferfiútól arra nézve, hogy az eddig tett tapasztalatokhoz képest a gyakorlati szükség a büntető törvénykönyvek mely rendelkezéseinek és mily irányban leendő megváltoztatását, illetőleg pótlását igényli ?¹⁾

A novellaris munkálatok megindításának időpontjában az új irányok tanainak törvényhozási értékesítéséről, valamint a gyökeres revisióról még *nem is volt szó*.

Az új tanoknak behatóbb kritikai vizsgálata — kivéve dr. Heil Fausztinnak fennebb (13. 1. 2. jegyz.) idézett igen becses, de csak egyes részletekre kiterjedő értekezését — még akkor nem is jutott el *hosszánk*. Ebből a szempontból a revisiónak elhúzódása avval az előnnyel járt, hogy míg 12 év előtt az új tanoknak több részlete, illetőleg a külföldi törvényhozásoknak kétségtelenül helyes és gyakorlatilag is bevált újításai a vélemény-

¹⁾ Ilyen felhívást kaptak, a kir. Curiának, továbbá a budapesti és marosvásárhelyi kir. ítélőtáblák elnökei, az akkori két kir. főügyész, a budapesti kir. törvényszék büntető osztályának vezetője és az akkori fiumei kir. ügyész (dr. Heil Fausztin).

adásra felhívott hazai hatóságok és szakférfiak által nem is ajánlottak, addig ma már számos ilyen újítás a novelláris törvényjavaslatba nemcsak megnyugvással felvehető, hanem nézetem szerint feltétlenül fel is lesz veendő.

A novellának 1890-ben közzétett első előadói tervezete,¹⁾ valamint annak indokolása még szűk keretek között mozgott, a büntető törvénykönyv különös részének néhány fejezetére szorítkozott és csupán azt célozta, hogy a törvény gyakorlati alkalmazása körül a judicaturában észlelt egyes fogyatkozások és hiányok kijavíttassanak.

A tervezet szerzője: *Schedius* Lajos, Curiánknak egyik — sajnos, nagyon is idő előtt kidőlt — legkiválóbb bírója, széles jogászai látókörénél, sokoldalú képzettségénél, fényes tehetségeinél és nagy munkarejénél fogva mindenképpen hivatva lett volna ugyan a gyökeres *revisio* munkálatait végezni, de ezek akkor szándékosan mellőztettek, mert *Szilágyi* Dezső igazságügy-minister a novelláris törvényjavaslatot mielőbb a törvényhozás elé terjeszteni és azt csak a gyakorlat tapasztalatai által legnagyobbaknak jelzett hiányok pótlására szorítani szándékozott.

Az 1890. évi tervezetnek megvitatása végett összehívott szaktanácskozmány Curiánk akkori nagytudományú másodelnökének: *Daruváry* Alajosnak elnöklete alatt tartotta üléseit.²⁾

A tanácskozmány befejeztével *Schedius* Lajos új törvényjavaslatot készített, mely az első tervezetet jelentékenyen kibővíti³⁾ és részben az *enquôte* határozatainak figyelembevételével módosítja is. Ezt a törvényjavaslatot *Szilágyi* Dezső igazságügy-minister 1892. május 18-án a képviselőház elé terjesztette.

Részben azért, mert az igazságügyi bizottság a következő években más nagyfontosságú törvényjavaslatokkal volt elfoglalva, részben mert a bizottságnak egyes tagjai a javaslatot különösen a feltételes elítélés intézményének kereteire nézve lényegesen kibővítendőnek tartották, a törvényjavaslat még bizottsági tárgyalás alá sem került.

¹⁾ A munkálat címe volt: »Törvényjavaslat a büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv némely határozatainak módosításáról. Előadói tervezet.« A tervezet a törvénykönyv 28. szakaszát érinti.

²⁾ A tanácskozmány tagjai voltak: *Csemegi* Károly, *Csider* László, *Fayer* László, *Heil* Fausztin, *Sárkány* József, *Schedius* Lajos (a tervezet szerzője), *Schnierer* Aladár, *Székács* Ferencz, *Wlassics* Gyula.

³⁾ A törvényjavaslat a büntető törvénykönyv 76. és a kihágási törvénykönyv 8. szakaszának módosítását kezdeményezte.

Erdély Sándor igazságügyminister az 1895. évi igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmával a javaslatot visszavonta és újabb tervezet készítésével edvi *Illés* Károly ügyvédet, a büntető törvénykönyvek jeles commentatorát bízta meg.

Az új tervezetet 1898. október—december hónapjaiban Erdély Sándor igazságügyminister elnöklete alatt szűkebb értekezlet tárgyalta.¹⁾

A tanácskozmány megállapodásai, illetőleg az akkori igazságügyminister döntése alapján edvi *Illés* Károly újból átdolgozta a tervezetet, mely azonban mindeddig nem tétetett közzé.

Időközben az igazságügyi kormány vezetésében változás állott be és másrészt sürgősebb teendők háttérbe szorították a novellaris munkálatot.

Dr. *Plósz* Sándor igazságügyminister a tervezettel, valamint a novellaris munkálatok kereteivel szemben még nem foglalt el végleges álláspontot, azonban a folyó év elején e tárgyban új tanácskozmányt hívott egybe; intézkedései alapján a szükséges hivatalos adatok összegyűjtettek és az előmunkálatok több irányban jóval *szélesebb méretekben* végeztetnek, mint hivatali elődjei alatt.

VI. Feladatom most: összefoglalni igénytelen *egyéni nézetimet* arról, hogy tételes büntetőjogunk módosításának és kiegészítésének minő általános irányokban kell mozognia, illetőleg minő keretekre kell kiterjednie? Nem szorul indokolásra, hogy a kizárólag *jogi* szakkérdéseket e folyóirat hasábjain *csak mellékesen* érinthetem.

Minden tételes törvény revisiojánál természetesen elsősorban a gyakorlati alkalmazás által felderített fogyatkozások pótlása, hibák kijavítása.

A tudománynak és a törvényhozásnak jelenlegi fejlődési fokozatán is megállapítható, hogy igazolt és szükséges módosítani büntető törvénykönyvünknek több fejezetét, melyek a gyakorlati alkalmazás szempontjából nagy jelentőséggel bírnak, mert belevágnak a mindennapi életbe és már is meg nem felelőknek mutatkoznak. Ilyenek különösen a büntetési rendszer körébe vágó egyes intézkedések (bővebben alább VII. alatt), továbbá a visszaesés szabályozása általában, a sértett fél indítványára (a bűnvádi perrendtartás szerint »magánindítványra«) büntetendő

*) Az értekezlet tagjai voltak: dr. *Plósz* Sándor akkori államtitkár, *Balogh* Jenő, *Baumgarten* Izidor, edvi *Illés* Károly, *Paizs* Andor, *Psik* Lajos, *Székelly* Ferencz és *Vargha* Ferencz; jegyzője pedig dr. *Vámbéry* Rusztem.

cselekményekre vonatkozó némely rendelkezés stb.; a törvény különös részéből pedig főleg a hatóság elleni erőszakra, a szemérem elleni bűntettek- és vétségekre, a rágalmazás és becsületsértésre, a testi sértésre, a lopás, a csalás, a csalárd és vétkes bukásra stb. vonatkozó fejezeteknek számos részlete.

Nézetem szerint ezenfelül mellőzhetetlenül szükséges, hogy az új törvényjavaslat előzőinél nagyobb mértékben legyen tekintettel a büntető jogtudomány húsz éves haladásának, az utolsó két évtized törvényhozási fejleményeinek *értékesítésére*. Ezen az alapon tételes büntetőjogunk több irányban *kiegészítendő* lesz.

Nevezetesen felveendőnek tartom a törvényjavaslatba:

a büntetés feltételes végrehajtásának szabályozását ¹⁾ és pedig nemcsak a fiatal korúakra nézve (mint az 1892. évi kormányjavaslatban volt), hanem minden oly egyén javára, a ki fegyház-, börtön- vagy fogházbüntetésre jogerősen még nem volt elítélve, illetőleg a ki ellen az említett büntetések még nem hajtottak, illetőleg nem hajtandók végre; továbbá:

a pénzbüntetésre vonatkozó szabályoknak több irányú gyökeres reformját és a be nem hajtható pénzbüntetésnek elzárás nélkül közmunkával való helyettesítését is. ²⁾

Ezek mellett a revisió előkészítésénél kiváló jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a büntető törvényhozás feladata napjainkban egészen más, mint néhány évtized előtt volt.

Korunkban a büntető törvénykönyv már nem felel meg feladatának pusztán azzal, ha több-kevesebb szabatossággal meghatározza a bűncselekmények tényálladáki ismérveit és megállapítja büntetésüket, hanem be kell töltenie még két feladatot: egyrészt azt, hogy egyik leghathatósabb eszköze legyen a kriminalitás ellen folyó állami küzdelemnek és társadalmi védekezésnek; másrészt hogy — szoros összefüggésben a törvényhozásnak és a kormánynak gondos tervszerűséggel, helyesen megállapítandó social-politikájával — felvétessék a novellaris

¹⁾ Az ügynevezett feltételes elítéléssel külföldön tett tapasztalatok újában is kedvezők. V. ö. Monis francia igazságügyministernek a Parisban folyó évi július havában tartott patronage-congressuson mondott beszédét a »Bulletin de l'Union des Sociétés de patronage de France« (1900) No. 3. p. 338 et suiv.

²⁾ Első sorban maguknak az elítélteknek szorgalmától és lelkiismeretességétől fog függni, hogy ez az utóbbi intézmény beválik-e majd nálunk a gyakorlatban. Habár azonban a külföldi tapasztalatok után nehéz elnyomnunk a gyakorlati keresztülvihetőségre nézve bizonyos kételkedő aggodalmakat: mindamelllett maga az eszme oly nemes és oly üdvös, hogy megvalósítását nézetem szerint a hazai illetékes tényezőknek is okvetlenül meg kell kísérelniök.

törvényjavaslat keretébe mindaz, a mi a *társadalmi viszonyok javítása és reformja érdekében* abba tartozik.

Az újabbkori civilisatióknak legnagyobb problémái: a nagy társadalmi kérdésnek különböző részletei, valamint számos gazdasági kérdés is már éreztetik hatásukat a büntető törvényhozás terén is. A törvényjavaslat előkészítésénél tehát kiváló súlyt kell helyezni a büntető igazságszolgáltatást érintő, illetőleg azzal kölcsönhatásban levő *társadalmi, gazdasági és culturalis* viszonyokra és azokat a törvényhozási anyag egybegyűjtése és Jeldolgozása körül az eddigi tervezetknél nagyobb mértékben kell figyelembe venni.

Ezen általános tételeknek a részletekben való kifejtése teljesen belevinne a törvényhozási részletes intézkedések tárgyalásába. Legyen szabad tehát csak néhány jellemző *példának* megérintésére szorítkoznom.

Minden államban egyformán megállapították, hogy ha az állam és a társadalom védtelenül hagyják, illetőleg az erkölcsi elzüllesnek teszik ki azokat a gyermekeket, a kiknek szülői vagy egyéb lelkiismeretes gondozói nincsenek, illetőleg a kiknek szülői olyan életmódot folytatnak, a mely a gyermeknek erkölcsi romlását is maga után vonja, továbbá ha az állam idejében nem küzd az alkoholismusból eredő veszélyek vagy a szokásszerű és üzletszerű gonosztevők ellen, akkor a bűncselekményeknek óriási szaporodása elkerülhetetlenül bekövetkezik.

Ezek a kérdések rendkívül complexek s szabályozásuk nem tartozik *kizárólag* a *büntető törvénykönyv* keretébe, de az óhajtott eredmény nem érhető el a nélkül, hogy a novellaris törvényjavaslattal *kapcsolatban* beszéltessek meg mindazok a törvényhozási és kormányzati intézkedések, melyek a szóban forgó nagy társadalmi bajok orvoslása végett a büntető törvénykönyvön kívül is teendők.

Így pl. hogy teljes összhangzás legyen törvényhozásunknak a gyermekvédelemre és a fiatalok büntetésekre vonatkozó intézkedései között, az előkészítő munkálatok során nézetem szerint tanácskozás tárgyává lesz teendő: minő intézkedések vétessenek fel: *a)* a polgári törvénykönyvben a szülői hatalomnak a gyermekek érdekében való korlátozása, és megszüntetése tárgyában, *b)* a gyermekvédelemről, illetőleg a kényszernevelésről alkotandó törvénybe a praeventio szempontjából az elhagyott, illetőleg az elzüllesnek kitett vagy erkölcsi romlásnak indult gyermekek megmentése végett; *c)* a fiatalok büntetésekre

és a javító intézeti ügyre nézve a novellába, melynek büntető törvénykönyvünk idevágó, *rendkívül fogyatékos*, elégtelen és *célszerűtlen* intézkedéseit a *leggyökeresebben* kell módosítani és kiegészíteni, d) végre a büntetés végrehajtását szabályozó utasításokba a fiatalok elítéltek elkülönítése és osztályozása és velük szemben *nem* annyira megtorlásnak, hanem a *javító nevelésnek* előtérbe helyezése végett.

A bűncselekmények szaporodásának lehető meggátlása cél- a visszaesésre vonatkozó intézkedéseit gyökeresen megváltoztatni és ezenfelül a hazai különleges viszonyok figyelembe vételével tüzetes megfontolás tárgyává tenni azt: minő intézkedések mutatkoznának leginkább célra vezetőknél a végből, hogy az alcoholismusnak veszedelmes hatása ellensúlyoztassék, továbbá, hogy a visszaesők büntetésének intenzitása fokoztassék?

Egybehangzólag az általános magánjogi és a kereskedelmi jogi törvényhozással és a kormánynak egész közgazdasági, illetőleg társadalmi politikája keretében beható megfontolás tárgyává kell tenni, hogy az újabban nálunk is elharapódzott bizonyos *gazdasági*, illetőleg *üzleti visszaélésekkel szemben*, melyeknek egy része az értelmileg és gazdaságilag gyengébb társadalmi osztályoknak kizsákmányolására irányul, a büntető törvényhozás terén nem volnának-e bizonyos intézkedések teendők ?¹⁾

¹⁾ E tekintetben is szerfelett fontos és *rendkívül bonyolult* kérdések állanak előtérben. Tagadhatatlan, hogy ez irányban a törvényhozásnak részben egyoldalú, részben túlzott panaszokat is el kell bírálnia; másrészt azonban nézetem szerint több olyan törvényhozási intézkedés is tehető, melyek épp a tisztességes üzleti élet fejlődésére is határozottan üdvös hatással lesznek.

A kérdéseknek szóban forgó csoportjába tartoznak a következők:

A tisztességtelen verseny («concurrance déloyale») ellen teendő intézkedések (melyek azonban nem a novelláris javaslatba, hanem külön törvénybe valók), továbbá az, hogy minő repressiv intézkedések szükségesek különböző csalások ellen, melyek ma megfelelő megtorlás nélkül maradnak és melyekre nézve a Btk. 379. §-ában foglalt tényálladékok tágítani, illetőleg a büntetést szigorítani kívánják; a csalárd üzletátruházások körül, valamint a vétkes és csalárd bukásoknál elharapódzott visszaélések, melyekkel szemben különösen a Btk. 417. §-a határozottan szűknek bizonyult; az építkezések körül az építő mesterek kárára újabban elharapódzott üzelmek; az ingatlanok kétszeres eladása; az üzleti titkok elárulása az üzleti alkalmazottak részéről.

Ezenfelül sok panaszt hangoztatnak a *tőzsdei világban*, illetőleg a cartellek körül kifejlődött bizonyos visszaélések miatt, valamint a »gabonauzsora« névvel megjelöltetni szokott elővásárlási ügyletek alapján.

A nemi életre vonatkozólag, illetőleg a gyermekkorban vagy serdületlen ifjúkorban levő leányokra nézve felburjánzottak nálunk is egyes üzelmek, a melyeket messzemenő következményeikben úgy kell felfogni, mint a bűncselekmények szaporodásának jelentékeny tényezőit. Törvényünk ez irányban nem tartalmaz megfelelő megtorló intézkedéseket; azokra már az eddigi tapasztalatok alapján is sürgős szükség van. Nevezetesen ide tartoznak a »traite des blanches« neve alatt összefoglalt üzelmek, az obscén ábrázolatoknak nyilvános helyen való kifüggesztése stb.

Egyes irányokban a technikai tudományok fejlődése előzte meg törvényhozásunkat. Így nem intézkedik büntető törvénykönyvünk a robbanó anyagokkal elkövetett bűncselekményekről, melyekre nézve egy külön fejezetet kell a novelláris javaslatba felvenni.

B) Arra nézve, hogy mi *ne* vétessék fel a novelláris törvényjavaslatba, a következő vezéreszméket tartanám irányadóknak :

Általánosságban mellőztessék minden merész kísérletezés, valamint több, gyakran ajánlott, de a continensen még ki nem próbált új intézménynek vagy javaslatnak egyszerű átvétele, illetőleg lemásolása. így mellőzném (kivéve a fiatalokú büntetéseknél javító intézetbe helyezése körül) a határozatlan tartamú ítéletek (»indeterminate sentences«) amerikai intézményét, mely különben a néhány hét előtt tartott brüsseli VI. nemzetközi börtönügyi congressuson sem tudott többségre szert tenni.¹⁾

Lehetőleg ki kellene továbbá hagyni a tervezetből minden olyan rendelkezést, mely politikai természetű vitákra nyújtana alkalmat és ennél fogva a törvényjavaslat tárgyalását kétség nélkül elhúzná, esetleg a novellának a közel jövőben való megalkotását is meghiúsítaná.

Hazánkban valóban kétszeres szükség van erre a tartózkodásra. A magyar nemzetnek és törvényhozási factorainak lelkében kitörölhetetlenül fenn fog maradni emléke annak az utálatos büntetettnek, melynek szeretett királynénk áldozatául esett. Az újabb események csak megerősíthették azt a meggyőződést, hogy a »tett propagandájának« örült gáztetteivel szemben, legalább egyes államokban, messzebbmenő intézkedésekre van szükség. Mind a mellett a fennebbi okból mellőzendőnek vélném azt,

¹⁾ L. Bulletin du VI.-e Congrès pénitentiaire international No. 6. p. 43. et No. 8. pp. 63—04.

hogy a novelláris javaslatba akár az anarchizmus ellen, melylyel szemben a megtorló intézkedések természetüknél fogva úgyis külön törvénybe valók, akár az anarchista és egyéb *izgatások* megtorlása tárgyában intézkedések vétessenek fel. Ezek a rendelkezések ugyanis rendkívül kényes természetűek és nehezek többféle okból, főleg pedig azért, mert okvetlenül nézeteltérést és vitákat keltenek arra nézve, vajjon az u. n. elméleti anarchistákra is kiterjedjenek-e?

Ellenben felveendőnek vélem a javaslatba a magyar czímernek és a magyar zászlónak hathatósabb büntetőjogi védelme tárgyában teendő intézkedéseket, melyeket az 1879. évi XL. t.-cz. 37. §-ának teljesen elégtelennek bizonyult rendelkezése tesz szükségessé. Kétségtelen, hogy utóbbi irányban a megtorlásnak szigorítását a magyar parlamentnek minden pártja egyértelmű helyesléssel fogadja.

VII. A büntető törvényhozás elé napjainkban is legnehezebb kérdések tolnak a büntetési rendszer megállapítása és az ennek keretébe tartozó részletintézkedéseknek helyes keresztülvitele körül. E részben az új irányok követői sem tudtak határozott haladást, illetőleg befejezett egésznek tekinthető új rendszert kidolgozni. A mint a folyó év augusztus havában Brüsszelben tartott VI. nemzetközi börtönügyi congressuson ismét kitűnt, a gyakorlati büntetőjogászok és a börtönügyi szakemberek alapvető kérdések és a főirányok tekintetében sem tudtak megegyezésre jutni. Jóformán minden jelentékenyebb kérdésre nézve a controversiák egész sorozatát találjuk.¹⁾

A) Büntetési rendszerünk tekintetében az első baj, hogy a törvény, két évtizedes hatályban léte daczára, még több tekintetben nincs végrehajtva, tehát eredményeiben és összhatásában máig sincs kipróbálva.

*) Büntetési rendszerünkkel legrészletesebben foglalkoztak *Fayer* Büntetési rendszerünk reformjához I. füz. (1889.), II. (1891.) és III. (1892.); *Heil* Magyar Igazságügy XXXL köt. 1—7. 1.; továbbá *Kelemen Mór* és *Székely Ferencz* M. jogászegyleti ért. 41., 44. és 48. füz. (1889.); a m. jogászegyletben 1889-ben tartott vita folyamán *Fay er* László, *Kelemen Mór*, *Balogh Jenő*, *Székács Ferencz*, *Illés Károly* és *Székely Ferencz* id. ért.-ek 61. füz. Legújabbban *Finkev Ferencz* Szabadságbüntetéseink reformjához a Jog 1900. évi 17., 18., 20., 25. A26., 35. és 37. számaiban.

L. még dr. *Vámbéry* Ruzstem A relegatio eredményei és büntetési rendszerünk reformja m. jogászegyleti ért.-ek 135. füz. (1898) és Büntető politikai követelések, végre egyes helyeken *Balogh Jenő* Börtönügyi viszonyaink reformjához id. ért.-ek 39. füz. (1888)

Annak főoka, hogy büntetési rendszerünk mindeddig nem volt végrehajtható, az országos letartóztató intézetek és a bírósági fogházak építkezési és elhelyezési viszonyaiban, *főleg pedig javítóintézetek hiányában* fekszik. Az orsz. fegyintézeti építkezések terén az utolsó évtizedben *nagyon sok* történt ugyan, (L. a m. kir. igazságügyministerium működéséről az 1896—1898. évekre vonatkozólag közzétett jelentés 452—472. 1.), *de okvetlenül és sürgős szükség van több javítóintézet építésére* s ezenfelül egyes orsz. letartóztató intézetekben (p. Szarmos-Újvártt, Szegeden), különösen pedig a bírósági fogházakban még rendkívül sok a tennivaló. Nevezetesen:

a) ez idő szerint még nem hajtható végre: a progressiv rendszernek első fokozatában, a Btk. 30., 38. és 40. §-aiban a fegyház-, börtön- és fogházbüntetésre nézve előírt magánelzárás és pedig azért, mert egyes letartóztató intézetekben (pld. a szamos-újvári országos fegyintézetben), különösen pedig a bírósági fogházakban nincsen elegendő számú magánzárka. Visszás és fenn nem tartható állapot, hogy pusztán az esetlégtől függ, vajjon valamely elítélt hová szállíttatik és vajjon rajta a büntetés a törvény rendelkezéseinek megfelelően hajtatik-e végre vagy sem?

b) Szintén magánzárkák hiányában — az egyetlen soproni országos fegyintézet kivételével — sehol sem hajtható végre a progressiv rendszernek második fokozatában az éjjeli magánelzárás (Btk. 29. és 40. §.), mely pedig épen a kellő felügyelet nélkül való együttartózkodásnak a börtönügyi tapasztalatok szerint rontó hatásánál fogva gondosan végrehajtandó volna.

c) A *közvetítő intézetekben* nincsen elegendő hely arra, hogy ide áthelyezhetőek legyenek mindazok, a kik ebben a kedvezményben részesíthetők volnának.

d) A *legsajnosabb akadály*, hogy *javító intézeteinkben* egyáltalában nincs elegendő hely arra, hogy azokban mindazok a fiatal korúak, kiknek javító nevelése közérdekből szükséges, elhelyezhetőek legyenek.

B) Nyomatékosan hangsúlyoznom kell azonban, hogy *a törvény végrehajtásával a létező bajok egyáltalában nem volnának orvosolva, ellenkezőleg a javításhoz határozott szükség van* tételes büntetési rendszerünknek módosítására is.

Ez irányban a novella előkészítőinek helyzete különösen azért nehéz, mert két körülmény akadályozza, hogy a törvény-

javaslatba felvétessék mindaz, a mit a tudomány mai álláspontján egyébként javasolni lehetne.

Első sorban tartózkodni kell büntetési rendszerünk felforgatásától vagy egy oly rendszer kiépítésének kísérletétől, a mely új gyanánt volna tekintendő. Mindkettőhöz új Btk. alkotása volna szükséges, a miről már a III. alatt felhozottak folytán sem lehet szó ez idő szerint. Másodszor, — tekintettel államháztartásunk jelen helyzetére — fájó szívvel le kell mondani minden olyan javításnak a kezdeményezéséről, mely jelenlegi viszonyaink közt meg nem valósíthatónak mutatkozik, különösen a melyhez nagyobb összeget igénylő büntönügyi építkezések volnának szükségesek. Jelenleg nem lehet várni, hogy büntönügyi célokra több millió korona költségtöbblet legyen igénybe vehető, a törvényjavaslat előkészítésénél tehát kiváló figyelmet kell fordítani arra, hogy a törvényhozás által megállapítandó büntetési rendszer a gyakorlatban csakugyan végrehajtható is legyen, mert nem férne össze sem a komolysággal, sem a törvényhozás méltóságával, ha a szentesített törvény olyan büntetési rendszert állapítana meg, a mely előre arra volna szánva, hogy csak papiíron maradjon.

Másrészt azonban nem lehet elmulasztani a jelen alkalmat arra, hogy a büntetési rendszer reformja terén is megtörténjék mindaz, a mi a gyakorlat tapasztalatai s a hasonló viszonyok közt levő államok büntetőjogi és büntönügyi viszonyainak újabb haladása alapján a Btk.-nek teljes felforgatása nélkül nálunk is *megvalósíthatónak* mutatkozik.

C) *A részletek tekintetében* a legfontosabbak volnának a következők:

Legtöbb jogos kifogás merül fel törvényünknek a *fiatal korban levő büntettesekre és a javítóintézetekre vonatkozó* rendelkezéseivel szemben. (Btk. 42., 84., 85. §§.) — Ezek — kapcsolatban a VI. alatt tárgyalt összefüggő kérdésekkel, — *egészen törlendők és teljesen új* intézkedésekkel helyettesítendőek.

A másik főbajt a rövid *tartamú fogházbüntetés* okozza.

Az utolsó két évtized büntető politikai tanulmányainak és munkásságának egyik legnagyobb vívmánya, hogy megczáfolatlanul kimutatta, miképen a rövidtartamú szabadságvesztés-büntetések sem javító, sem visszatartóztató hatással nem bírnak, sőt egyenesen *károsak*.

Mindezek a kifogások teljes mértékben állanak Btk.-ünknek a rövidtartamú fogházra vonatkozó rendelkezéseivel szemben.

Egy-két napi fogháznak alkalmazása minden kétség nélkül sokkal több hátrányt okoz mind az egyesekre, mind az államra és társadalomra nézve, mint a mennyi hatással jár. Ezenfelül büntetési rendszerünknek *egyik leghelytelenebb* intézkedése, (Btk. 40 §.), hogy *az egy éven alóli* fogházbüntetés *közös elzárásban* hajtandó végre. Az a néhány napi fogház, mely a kisebb bírósági fogházakban gyakran megfelelő munkáltatás nélkül, együttesen, rendszerint kedélyes beszélgetés közben töltetik el, az alsóbb néposztályokhoz tartozó elítéltekre gyakran nem is gyakorol semmi *repressiv* hatást, ellenben megbélyegzi az elítéltet, megnehezíti neki a megfelelő új alkalmazáshoz jutást és e mellett a romlottabbak vagy épen szokásos gonosztevők társasága kész erkölcsi ragály, mely elől csak az erősebb jelleműek menekülhetnek.

E veszedelmek elkerülése végett szükséges volna : a fogházbüntetés *minimumának* (körülbelül 8 napra) felemelése, a néhány napi fogháznak megfelelő büntetési pótszerekkel (különösen a büntetés feltételes végrehajtásával és az elzárás nélküli közmunkával) való helyettesítése; *a rövid tartamú fogház intenzitásának fokozása* (erősebb munkáltatás; kemény fekhely; élelmezési kedvezmények megszorítása stb.) és annak *lehetőleg* (t. i. mindazokban a fogházakban, a hol ez az elhelyezési viszonyok mellett egyáltalában keresztülvihető, illetőleg mielőbb, mihelyt börtönügyi építkezési viszonyaink javítására kilátás van) *magán-elzárásban* való végrehajtása.

D) A büntetési rendszer módosítása *tárgyában* irodalmunkban, illetőleg szakköreinkben eddig kifejezett többi óhaj közül legáltalánosabbak a következők:

- a) a büntetési tételek minimumai általában eltörölendők;¹⁾
- b) a börtönbüntetés kihagyandó, illetőleg egyes büntetési tételekben fegyházzal, másutt fogházzal helyettesítendő;
- c) a fegyházbüntetés minimuma egy évre; a börtönbüntetésé 3 óra leszállítandó;
- d) a büntetés kimérésének szabályai módosítandók. E részben két egészen ellentétes óhaj nyert kifejezést. Egyesek e tekintetben szigorúnak, mások túlenyhének tekintik bírósági gyakorlatunkat. Előbbiek támadják a kir. Curiának 49. számú

¹⁾ Ezt a kívánságot fejtette ki dr. Reichard Zsigmond »A bíró büntetés-enyhítési joga« című értekezésében (Jogt. Közlöny: 1890. évfolyam); ellene dr. Heil Fausztin »A 92. §.« cím alatt, ugyanott 29—31. szám. Lásd még dr. Fayer L. »Büntetési rendszerünk reformja« II. füzet 1. és köv. 1.

teljes ülési határozatában érvényre emelt elveket. Utóbbiak egy fix büntetési tételnek törvénybe foglalásával általában véve megkötnék a bíró kezét és csak akkor, ha a súlyosító, illetőleg az enyhítő körülmények túlnyomóak, engednék meg ezen fix tételnek emelését, illetőleg leszállítását.

Legrövidebben vázolom álláspontomat e kérdések két elsejére nézve.

Ad *a*) A minimumok teljes eltörlését mellőzném, mert két évtized judicaturája bebizonyította, hogy a magyar bíróságok még a külföldieknél is nagyobb mértékben hajlandók a büntetések legkisebb tartamának kiszabására, pedig sem a rövid tartamú szabadságvesztés-büntetésektől, sem a túlzott enyheségtől (v. ö. a II, alatt kifejtetteket) nem várok jó eredményeket.

Ad *b*) Ha új büntető törvénykönyv megalkotásáról volna szó, *feltétlenül egyszerűsítendőnek* tartanám a szabadságvesztés-büntetéseket.

Tételes büntetőjogunk (1878 : V. t.-cz. 20. §. és 1879. évi XL. t.-cz. 15. §. 1. pont) a szabadságvesztés-büntetésnek *ötféle nemét* ismeri. Ezen büntetési nemek végrehajtására kétféle helyiségek szolgálnak: az *országos letartóztató intézetek* (8 fegyintézet és a szegedi kerületi börtön), valamint a *bírósági* (törvényszéki és járásbíróági) *fogházak*.

Eltételezve a pusztán custodia honesta gyanánt szereplő államfogházától, az első visszasság az, hogy a büntettek és vétségekre megállapított *többi* háromféle büntetési nemnek: a fogháznak, börtönnek és fegyháznak belső tartalma és *intenzitása* között nincs számbavehető *fokozat és különbség*. Ezenfelül törvényünk büntetési tételeinek tüzetesebb tanulmányozása meggyőz arról, hogy a büntetéseknek most említett háromféle faja *nem* a bűncselekményeknek különböző jellege vagy a kisebb-nagyobb erkölcsi romlottságról tanúskodó motívumok tekintetbe vételével, hanem *sokszor önkényesen* van megállapítva, tehát az elítéltek osztályozására nem nyújt kellő alapot.

Másrészt letartóztató intézeteinknek és különösen bírósági fogházainknak építkezési viszonyai nem adnak módot arra, hogy ezen három büntetési nem, az elítélteknek különböző osztályai (különösen az alkalmi büntettesek és visszaesők) jellege, illetőleg romlottságuknak eltérő foka szerint, különböző hatályúvá tétessék.

A mi ezen általánosságok mellett, különösen a börtönbüntetés *elkülönítését* illeti, kétségtelen, hogy az *nem indokolt*, (mert a börtön- és fegyházbüntetés intenzitása közt sem a Btk. 29. és

37. §§., sem a végrehajtási utasítások nem állapítottak meg számbajöhető különbséget), továbbá hogy a börtön, ha *külön* büntetési nem gyanánt komolyan végrehajthatnék, vagy a rabok szállítása körül okozna sok nehézséget és az államkincstárnak jelentékeny költségeket, vagy pedig azt tenné szükségessé, hogy az országnak különböző részeiben annyi kerületi börtön építtessék s olyan befogadási képességgel, a mennyi a börtönbüntetésnek más büntetési nemektől elkülönített végrehajtásához szükséges.

Valójában a börtönbüntetés csak az elítéltek kisebb részén, tudniillik azokon van külön büntetési nem gyanánt végrehajtván, a kik a szegedi kerületi börtönben, a márianostrai országos fegyintézetben vagy a budapesti gyűjtőfogházban töltik büntetésüket. A m.-nostrai nőrabok az ottani nőfegyenczekkel együtt lévén a kimutatásokban feltüntetve, azok száma teljes pontossággal meg nem állapítható. Évenként átlag körülbelül 4—5000 börtönbüntetésre jogerősen elítélt közül a hosszabb időre elítélt nőrabok Mária-Nostrán, 400—450 rab Szegeden, 200—330 a budapesti gyűjtőfogházban; a *többi* és pedig télen jóval több mint 3200 (a nyári hónapokban kevesebb), mindenestre a *legjelentékenyebb rész a bírósági fogházakban*, teljesen ugyanazon munkáltatás, élelmezés, *fogházi* rend mellett, sőt gyakran ugyanazon zárkában tölti büntetését, mint a foglyok. Minthogy pedig a külön börtönbüntetés végrehajtásának csak akkor van értelme, ha annak intenzitását és beltartalmát a törvényhozás másnak képzelte, mint a fogházét: ennél fogva kézen fekszik, hogy a jelen állapot (a szegedi börtönben, a m.-nosztrai orsz. fegyintézetben és a budapesti gyűjtőfogházban elhelyezettek kivételével) nem más mint képmutatás, tudniillik börtönbüntetés neve alatt ugyanazon tartamú időnek a *fogházban való* végrehajtása.

Ennek a hypokrisisnek gyökeres orvoslása az lenne, ha a börtönbüntetés büntetési rendszerünkben *kihagyatnék* s egyes, súlyosabb esetekben fegyházzal, az enyhébb esetekben pedig fogházzal helyettesíttetnék.

Ez a reform azonban szükségessé tenné a börtönbüntetéssel büntetett összes bűncselekmények büntetésének más büntetési tételekkel való összehasonlítását és revisióját, s így — habár a kihagyást *elvileg teljesen igazoltnak* s mind a börtönügyi tudományban jelenleg túlsúlyban levő felfogással, mind hazai viszonyainkból folyó követelményekkel megegyezőnek tartom, — kétsésem van az iránt: vajjon törvényhozási factoraink nem fogják-e azt a novella keretein túlmenőnek tekinteni?

Ad c) Ha a fegyház- és börtönbüntetés általános minimumának leszállítása határozatnék el, ez szintén szükségessé tenné a fegyházzal, illetőleg a börtönnel büntetett összes bűncselekményeknél a konkrét büntetési tételek átvizsgálását, a végből : vajjon milyen esetekben mutatkozik szükségesnek magasabb *speciális* minimum megállapítása?

Ad d) A büntetés kimérése kérdésének tárgyalása messzebbmenő jogászi fejtegetéseket tenne szükségessé.

E) A hosszabb tartamú büntetésekre nézve törvényünk tervezője szerencsésen választotta meg a *progressiv rendszert*,¹⁾ mely azon részeiben, melyekben végrehajtatott, a gyakorlatban eddig bevált.

Büntetési rendszerünknek fénypontja: a *feltételes szabadságra bocsátás intézménye*, melynek külső eredményei *rendkívül kedvezők*.²⁾ Hogy a kedvező eredmény kizárólag a szabadon bocsátottak jóviseletének tudható-e be és a szorosabb felügyelet mellett nem fedeztetnék-e fel több visszaélés? ez csak a patrognage szélesebb körű szervezete után lesz megállapítható.

A büntetési rendszer *egészét* tekintve, szükségesnek tartom még: 1. a progressiv rendszernek második szakában, valamint a nem magánelzárásban levő elítéltekre nézve megfelelő és minden letartóztató intézetre nézve egyöntetűen és közösen megállapított *osztályozás* keresztülvitelét; 2. a *közvetítő inézetbe helyezésnek* és a *feltételes szabadságra bocsátásnak*, valamint az *elítéltek szabadban való munkáltatásának* mely utóbbi a gyakorlatban szintén teljesen bevált, *továbbfejlesztését*.

A felügyelő-bizottság intézményét (Btk. 43. §.), mely jelenlegi szervezete mellett az elítéltekkel egyénileg nem is foglalkozhatnak s így véleményében kizárólag a letartóztató intézeti hivatalnokokra van utalva, egészen másként kellene szervezni.

F) Mellőzhetetlenül szükséges lesz büntető törvénykönyvünk egyes aránytalan büntetési tételeinek megváltoztatása, (az enyhítés szempontjából leginkább a kis lopások, valamint a hatósági közeg elleni erőszak büntetési tételeit, szigorítás tekintetében különösen a súlyosabb vagyon elleni bűncselekmények büntetését

¹⁾ E választásra jelentékeny befolyást gyakorolt egyik legkiválóbb börtönügyi szakemberünknek, a sajnos korán elhunyt *Tauffer Emilnek* véleménye. (A fokozatos rendszert *Walter Crofton*, az írországi börtönök felügyelője, az ír rendszer kiegészítése útján alkotta meg.)

²⁾ A legutóbbi év alatt feltételes szabadságra bocsátott 1039 elítélt közül ez a kedvezmény csak 21-től vonatott vissza.

kell említenem), valamint a mellékbüntetések megállapításában mutatkozó egyes rendszertelen, illetőleg tarthatatlan intézkedések¹⁾ kijavítása.

VIII. Azon a téren, melynek kérdéseit ez az igénytelen cikk vázlatosan érinti, az állam és a törvényhozás legkevésbé sem meríti ki feladatait pusztán a büntető törvényhozás keretébe tartozó intézkedések megtétele által. Ellenkezőleg, minthogy a nyomor, az elhagyatottság s a műveletlenség korunk szomorú tapasztalásai szerint igen jelentékeny tényezői a kriminalitásnak: ennél fogva a *praeventio* terén, illetőleg a bűncselekmények tényezőinek ellensúlyozása végett, továbbá az általános social-politika körében a törvényhozásra, a kormányra és a társadalomra még igen nagy feladatok várnak.

Legtávolabbról kezdve a tennivalók felsorolását, ezen tevékenység körébe esik mindaz, a minek *culturalis, gazdasági és jótékonyági* intézmények (a népnevelés fejlesztése, különösen a tanyákon, szövetkezeti ügy, betegápolás és segélyezés, köz- és magánjótékonyosság, stb.) terén hazánkban még okvetlenül történnie kell.

Ide tartozik a *praeventiv intézmények* egész sora, (közülök fontosságban a *gyermekvédelem áll* elől) és mindaz a tevékenység, melyet az újabb kor »patronage« neve alatt foglal össze s melynek szervezetét az egész ország területére összefüggőleg és úgy, hogy a különböző törvényhatóságokban levő intézmények egymást hatékonyan támogathassák, ki kell építeni.

Ezenfelül a *büntetés végrehajtásának* újabb egyöntetű szabályozása és *börtönügyi viszonyainknak*, mindenekfelett pedig a *javító intézetek ügyének gyökeres* reformja körül a magyar szakferfiakra a tüzetes tanulmányozás és az irodalmi munkáldoklás, igazságügyi kormányunkra pedig a részletes intézkedések megtétele tekintetében még a teendőknak egész nagy complexuma vár.

Mindezeknek bővebb tárgyalása azonban túlhaladná e cikk kereteit.

Dr. Balogh Jenő.

¹⁾ Ilyenek például az, hogy az intellectuals közirathamisításra és magánokirathamisításra (pl. váltóhamisításra) a törvény (1. 400—407. §§.) nem állapít meg mellékbüntetést; továbbá, hogy a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése felségsértésnél (Btk. 138. §.) csak büntetett, esetén, hűtlenségénél (150. §) vétség esetében is megállapítható stb.